№ 23 Փետրվարի 14 (26) **1880** Փետրվարի 14 (26) № 23

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն: Էջմիածինը և հայ ազգը: Արհեստագիտական կրթութեան առիթով: Նամակ Վաղարշապատից: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Սպանիա:—Յայտարարութիւններ: — Բանասիրական: Տեղեկագիր առ անգլիական հիւպատոս:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԱԶԳԸ

—

Անցեալ օրը ռուս ընկերներիս մէկի հետ մտանք գրատունը լրագրներ կարդալու: Մինչդեռ ես քրքրում էի այս կամ այն թերթերը, ընկերս մի հեգնական ժպիտով դէմ արեց քթիս «С. Пет. Вѣдом.» լրագրի վերջին համարը, ասելով—կարդա, տես ինչ են գրում քո հայրենի Երևանից. յուսահետև էլ չը համարձակվես շատ գովել հայերին: Ես շտապով վերցրի լրագիրը և կարմրելով աչքի տակ անցրի մի տխուր լուր. Էջմիածնի հոգևոր կառավարութիւնը մերժել է Երևանի հասարակութեան պատգամաւորների խնդիրը ցորենի մասին, կամ աւելի պարզ ասել պատգամաւորների երեսն անգամ չէ տեսել, որովհետև այդ ցանկացել է Մանկունին... Դարձեալ մի նոր սիւրպրիզ հայերին Էջմիածնի կողմից: Բաւական չէ որ նա մի զարմանալի անհոգութիւնով է վերաբերվում դէպի հայ ժողովրդի ամենակենսական շահերը, բաւական չէ որ թշուառ տաճկահայերի լացն ու կոծը, ողբն ու աղաղակը ոչ մի կարեկցական արձագանք չեն գտնում Նրա սրտում, բաւական չէ որ օտար երկրներում ցիր ու ցան ընկած հայերին զրկել է միանգամայն իր հոգացողութիւնից,—բաւական չէ այս ամենը, Ս. Էջմիածինը, Լուսաւորչի հարուստ, առատաձեռն աթոռը, արհամարհում է սովատանջ ժողովրդի արտասուալից աղաչանքը, փակում է նրանց առաջ իր լիուլի շտեմարանների դռները... Եւ ո՞վ է այդ փակողը, ո՞վ է այդ մերժողը—մի սևագլուխ հոգևորական Մանկունին, որին Ցաճկաստանը պատիժ է ուղարկել ռուսահայերին, որ կպել է մի տեղից ու պոկ չէ գալիս, չը նայելով որ հայ հասարակութիւնը վաղուց արդէն յայտնել է Նրան իր խորին ատելութիւնը... Ո՞ւր է ամօթ,—էՀ, բան չունես, стыдъ не дымъ, глаза не ѣстъ, ասում է ռուսերէն առածը, և այդ լաւ է փորձել իր վրա Մանկունին: Սրդեօք հասկանո՞ւմ է Մանկունին թէ ինչ է անում. ո՞ւմ խնդիրն է նա մերժում,—նա մերժում է ամբողջ հայ հասարակութեան խնդիրը, այն հասարակութեան որի քսակը ամիս չէ անցնում որ չը դարդակեն զանազան վարդապետներ, որ պատրաստ է զոհել իր վերջին կոպէկն անգամ Էջմիածնի «պայծառութեան» համար, որ տալիս է առանց խընդրելու, առանց հարցնելու, առանց սպասելու: Եւ մի այդպիսի հասարակութեան հետ վայե՞լ է այդպէս վարուել. այդ է միթէ քարոզում քրիստոնէական ուսման բարոյական ընկերները: Այն աւետարանը, որ Էջմիածնի միաբանութեան ամեն մի անդամ պէտք է անգիր գիտենայ, մի՞թէ քարոզում է հաց խնդրելիս քար տալ: Ի հարկէ չէ, բայց այժմ, ինչպէս երևում է, «եսականութիւն» և «հաշիւ» խօսքերը աւելի մեծ նշանակութիւն են ստացել, իսկ «մարդասիրութիւն» և «գութ» խօսքերը բոլորովին չեն համապատասխանում ժամանակիս ոգուն. նրանք ոչ այլ ինչ են այժմ, եթէ ոչ անախրօնիզմներ... Հայ ազգը 15 դար աւելի կորցրած լինելով իր քաղաքական անկախութիւնը, սովորել է նայել Ս. Աթոռի վրա, ինչպէս ազգութեան միակ կապի վրա: Կրօնասէր հայը երկրագնտի հեռաւոր անկիւններում ընկած լինելով, չէ դադարել սիրել, յարգել ու պաշտել Էջմիածինը: Էջմիածինը միշտ հասկացած է եղել իր վսեմ նշանակութիւնը և միշտ աշխատել է ամուր կապերով կապել Ս. Աթոռի հետ հայ ազգի գոյութեան խնդիրը: Այդ նպատակին նա հասել է նրանով, որ միշտ համաձայն է եղել իր հօտի հետ, միշտ ցաւակից է եղել նրան, միշտ դրել է գթառատ ձեռքով սպեղանի նրա անվերջ վէրքերի վրա: Նա աշխատել է միշտ սիրել և սիրվել, յարգել և յարգվել, աշխատել է նուիրել իրան ազգին, որ ազգը նուիրված լինի նրան: Այդ բուն քրիստոնէական սկիզբները ուղեցոյց ունենալով, Էջմիածինը հայ ազգի հետ ապրել է մինչև 19-դ դարի 70 թուականները կատարեալ համաձայնութեան մէջ. բայց սրանից յետոյ սկսում է փչել հակառակ քամին: 70 թուականները Էջմիածնի վանքի համար այն օրհասական ժամանակն է, երբ մի անյայտ երիտասարդ, Մանկունի անունով, նշանակութիւն է ստանում նրա պատմութեան մէջ: Այս կէտից սկսած Էջմիածնի և հայ հասարակութեան մէջ կարծես մի սառ դետ է անցկենում: Մի խօսքով Էջմիածնի և հայ հասարակութեան մէջ եղած յարաբերութիւնները կարող են բոլորովին փոխվել և սաստկացնել այն հասարակ անբաւականութիւնները,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԱՌ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍ ԿԱՐՆՈՅ ՊԱՐՈՆ ԹՐՕԹԹԵՐ

—

Այսու ամենայնիւ, հակառակ այս բազմապատիկ և ծանրաբեռն տրոց, շատ մեծ մխիթարանք է որ կրնան տասանորդը արմտիքով վճարել, բայց խոտերու վրա դրուած տասանորդն աւելի անտանելի է, որովհետև նորա վճարումը ստակով և միշտ չորեքպատիկը կը պահանջուի: Երկրագործը այս դրութենէն չափազանց նեղուելով, ամբողջ ամիսներով ի զուր բաշաներու կամ վալիներու դռները կանգնէ իւր ժամանակը, քանզի կառավարութիւնը միւլթէզիմները ստակով վճարել տալով ժողովրդեան շահը անոնց կը զոհէ:

Այս անհաստատ և վնասակար դրութեամբ, ժամանակաւ խոտի համար 1000 լիրա ոսկի տասանորդ վճարող գաւառները, ստիպուած են այսօր հնգապատիկը վճարել: Այս այսպէս լինելով, խոտի բարդերը *) բոլոր տարին մինչև աշուն դաշտին երեսը կը մնան ցիր ու ցան: Այս խոտերը կամ արջառները կուտեն, կամ կը կորսուին. իրաց այս վիճակէն առաջ կուգան աղքատութիւն և տխուր մի տեսարան:

Աղնամն ալ քրիստոնեայ ժողովրդեան հարստահարութեան ոչ նուազ ազդու մի միջոց է. Աղնամին (արջառաց տասանորդի հարկահան) փոխանակ ժամանակին գալու, արջառը համրելու և նոյն տարուան տասանորդը որոշելու, կը բաւականանայ նախորդ տարուան հաշուագրքին մէջ արձանագրուածը հրատարակելով և գրեթէ միշտ ինքնիրմէն բաներ կաւելցնէ. հակառակ կալուածատեարց բողոքմանց, որ կը յայտնեն նոցա թէ պակսած է գողութեամբ, հիւանդութեամբ և վաճառմամբ, որովհետև իրեն պաշտպան ունի կառավարութիւնը, որ իւր շահը միւլթեզիմէն կը հանէ և ոչ թէ գիւղացի հպատակ ժողովրդէն *):

Թափուն, աշարը, աղնամը անբաւական երեւցած են բոլոր հայերը, մանաւանդ լեռնաբնակները ջնջելու կամ ցրուելու ծրագրին յաջողութեան համար:

Այն թիւրք բարձր պաշտօնատարք տեսնելով որ հայ կալուածատեարք և նոյն իսկ մարապաճիք հոգւով և մարմնով յարած են իրենց հայրենական հողերուն և թէ ամէնքն ալ թափուի, աղնամի, աշարի անիրաւ դրութեանց դէմ բողոքելով համդերձ, կը շարունակեն առանց յուսահատելու: Ագարակի վարձքով իսկ չեն դադարիր իրենց հողերը մշակելու: Այս պաշտօնատարք նոյն յատկացծի նպատակին աւելի դիւրին կերպով հասնելու համար ուրիշ սոսկալի մի միջոց երևակայեցին:

1836-ին Ռեշիդ փաշա Տաւրոսի և Կորդուաց քիւրդերը նուաճելու յաջողած էր, նոյնպէս, ի 47-ին, Օսման փաշա ձերբակալած էր Պէտրխան պէյ, խան Մահմատ և վերջապէս Նուրուլլահ պէյ քիւրդերը. զանոնք իրենց ամբողջ ընտանեօք աքսոր զրկած, և այսպէս զանոնք կատարելապէս նուաճած և յաղթած էր:

Սակայն այս հնազանդութիւնը տևական չեղաւ, որովհետև անմիջապէս վերջը քիւրդ պէյերն ու շէյխերը կամաց կամաց թոյլտուութիւն գտնելով, սկսան ապստամբիլ. այն ատեն, քիւրդերը զսպելու և բարեկարգութիւնը վերահաստատելու պատրուակաւ, օսմանեան գունդերու ի Տաւրոս և ի Կորդիք երթեւեկութիւնը սկսաւ: Այս արշաւանքը կրկնակի աղետալի եղաւ հայոց, որովհետև այս խեղճ մարդիկ մէկ կողմէն կը հարստահարուէին և կը սպանուէին զօրքէն իբրև քիւրդերու հայրենակից և կամակից, միւս կողմէն քիւրդերէն իբր թիւրքականք և հետևաբար իբրև մատնիչք:

Յետոյ օսմանեան յաղթական բանակը երկրէն վերադառնալով, որպէս թէ իւր խսլահաթի պաշտօնը ամբողջովին կատարած էր, զինուորական վարչութիւնը քաղաքական մի վարչութիւն կը կազմէ մի քանի տեղացիներէ (հնազանդութիւն կեղծող պէյերէ և աղաներէ): Այն ատեն այս տեղական վարչութեան անդամք, իբր կառավարութեան օրինաւոր պաշտօնատարք, կը սկսեն հայերէն տուրքերը ժողովել և մի և նոյն ատեն իրենց աղալըղի և քեաֆիրլըղի յատուկ հարկերն ալ պահանջել, իբր բռնաւոր քիւրդեր *)....

Այս առժամանակեայ վարչութիւնը գրեթէ ընդհանրապէս կը տիրէ 3 կամ 4 տարի, և ոչ միայն չը զրկեր արքունի գանձուն հարկերու ստակը, այլ նաև ամեն տեսակ բարբարոսութիւն կը գործէ: Այսպէս ժամանակ առժամանակ ինքնին կը յարձակի կամ իր գործակցաց յարձակել կուտայ կարավաններուն կամ մերձակայ գիւղերուն վրա:

Այսու ամենայնիւ օսմանեան կառավարութիւնը գաւառին իր արքունի գանձուն համար ունեցած ապարդիւն վիճակէն դժգոհ, և չարունակ տրտունջներէն և բողոքներէն ինքզինքը յոգնած կեղծելով, կաճապարէ առիթէն օգուտ քաղել ծրագրեալ նըպատակն իրագործելու համար, հոն երկրորդ անգամ մ'ալ վաշտեր զրկելով. սակայն չարագործ քիւրդերը լերանց մէջ բանակին համար անմատչելի տեղեր կապաւինեն, իրենցմէ տկարները և բոլոր հայերը անոր առջևը թողլով, որովհետև երեք կամ չորս տարուան հարկերէն գանձը ոչ մի փարա մտած է, անմիջապէս կը պահանջեն ամբողջ գիւղին արդէն վճարուած հարկերը փախչել չը կրցողներէն. նորէն հարկերը կը ժողվեն խիստ անգութ և բացարձակապէս բռնական միջոցներ գործածելով: Այսպէս, կահկարասին, արջառները, և այս գիւղացւոց բոլոր ունեցածները գնող չը գտնուելու համար, այն իսկ բուն արժէքին չորրորդովը կը վաճառեն, որպէս զի պահանջուած հարկերը վճարեն. այս խեղճ մարդիկ խարազանաւ կը ծեծուին և բանդ կը նետուին, ուր կը գտնեն իրենց մահը:

Կառավարութիւնը այսպէս ընդ միշտ, այս կարգադրութիւնը հաստատելէն զկնի, իւր գունդերը գաւառէն ետ կը քաշէ, իշխանութիւնը միշտ հնազանդութիւն կեղծող տեղացի քիւրդ պէյերու կամ քաղաքները բնակող պէյերու քիրվաներուն (պաշտպան, բարձրանձինք) յանձնելով: Այս իշխանութիւնն ալ նոյնպէս առաջնոյն պէս կը վարուի, 3 կամ 4 տարի, մինչև որ օսմանեան կառավարութեան համբերութիւնը հատնի:

Մի և նոյն ժամանակ լեռներն ապաստանած ապստամբները առանց կրելոյ մի ամենափոքր վընաս, կատաղաբար լեռներէն կիջնեն խմբովին, և եթէ իւրեանց բնակարաններն ու շտեմարանները վառուած կամ վնասուած, և իւրեանց հօտերը բանակէն յափշտակուած գտնեն, անգթաբար գիւղը մնացած հպատակ հայերէն կը պահանջեն, և իրականապէս մերժուած վնասին արժեաց հազարապատիկը կառնեն, առանց իբրև պարտք ճանչնալու այն ստակը, զոր հայք պարտաւորած են նոցա համար վճարել արքունական գանձին:

Ահա այսպէս սոյն շրջանաւոր խսլահաթը իր գործադրութեան եղանակովը հայոց համար մշտատև մի պատուհաս դարձած է. որովհետև այսու հայք ստիպեալ են վճարել օրինաւոր հարկին բազմապատիկը. վերջապէս հարկը կը վճարեն:

1-ն. Ուղղակի արքունական գանձին՝ զինուորական վարչութեան ձեռօք:

2. Ցանուն արքունական գանձին տեղական առժամանակեայ վարչութեան, զոր բանակն իւր նահանջման ատեն կը կոչէ:

3. Ցանուն աղալըխի և քեաֆիրլըղի:

4-ն. Փախստական ապստամբներուն համար նոքա պարտ են վճարել 3—4 տարուան հարկ:

5-ն. Բանակին ծառայելով և ձրիաբար նորա ուտելիք հայթայթելով:

Այս ամենը կլորակ հաշուով օրինաւոր հարկին եօթն անգամը կընէ.... իրաց այս աղետալի վիճակէն է որ հայք յուսահատ և տառապեալ կը ստիպուին ցիր ու ցան լինել, որով կանհետանան տակաւ առ տակաւ *):

*) Խոտի մի բարդ կարժէ կէս օսմ. լիրայէն մի քիչ աւելի:

*) Երզրումի բարեկարգութեան մասնաժողովոյն թիւրք անդամոց ծրագրին մէջ աղնամի եկամուտները քրդաց վերագրուած են. այսինքն կը պնդուի թէ քիւրդերը կը բարգաւաճեն երկիրները և գանձը կը հարստացնեն. բայց եթէ այս թիւրքերը ուզէին միանգամ տէրութեան արձանագրութեանց վկայութեան դիմել, պիտի ամաչէին. քիւրդերը, մանաւանդ աշիրէթները երբ թողուցած են իրենց արջառները աղնամի համար հաշուել. ասկէ զատ ուրիշ բան չեն ըներ, եթէ ոչ հայոց արջառները գողնալ և բռնութեամբ առնուլ, որպէս զի չը թողուն որ սոքա հարստանան արջառ հասցնելով:

*) Օսմանեան կառավարութիւնը կը ճանչնայ աղալըղի իրաւունքը և պաշտօնապէս կը վաւերացնէ զայն իբր ժառանգական և տիրապետական իրաւունք: Աշարէթի դրութիւն ալ նոյնպէս ընդունուած է: Այս կերպով էլ աղասի քիւրդը ժողովրդեան կենաց և ընչից բացարձակ տէր կը դառնայ և յատուկ գործակատարներով իբր միապետ իւր վայրենութեան իրաւունքները կը գործածէ.... Այս բանս ալ յիշուած է Երզրումի հայոց երեսփոխանական ժողովոյ ծանուցագրին մէջ, որ կայսերական քոմիսերաց ներկայացուեցաւ:

*) Մի անկողմնակի վիճակագրութիւն պիտի ցուցնէ թէ այս վերջին 30 տարիներս քրիստոնեայ տարրը 1/4-ի իջած է Հայաստանի մէջ և մանաւանդ լեռնական գաւառներու մէջ. կան նաև գա-

որոնց վրա Էջմիածինը հարկաւոր չէ համարում ուշադրութիւն դարձնել, եթէ Ս. Աթոռը չաշխատի այսուհետև ուղեցոյց բռնել իրան հասարակական կարծիքը, եթէ նա չաշխատի գործել և շարժվել ժողովրդի ցանկութեան համեմատ, եթէ նա չը շտապի դուրս գցել իր միջից այն զզուելի պարազիտներին, որոնք ոչնչացնում են Էջմիածնի անունը ամբողջ հայութեան առաջ։ Այս գուշակութիւն չէ, այլ իրականութիւնից դուրս բերած մի ուղիղ եզրակացութիւն։ Թող լաւ հասկանայ այս Էջմիածինը։ Գործել ժողովրդի ցանկութեան հետ համաձայն,— այս պէտք է լինի այսուհետև նրա դեվիզը։

Մօսկվա Ս. Դաղեանց

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻւ

—

Այս րոպէիս առաջիս դրած են Մօսկվայի երկու մասնագիտական բարձր ուսումնարանների՝ այն է Պետրօվսկի երկրագործական ակադէմիայի և կայսերական տեխնիկական (արուեստագիտական) ուսումնարանի անցեալ ուսումնական տարվայ հաշիւները. ես մտադիր չեմ ձանձրացնելու ընթերցողին մանրամասն տեղեկութիւններով, հարկաւոր եմ համարում հաղորդել հայ ուսանողների թիւը այս ուսումնարաններում։—Երկրագործական ակադէմիայի 242 ուսանողներից 8-ը, իսկ տեխնիկական ուսումնարանի 442 ուսանողներից 17-ը հայեր են, կը նշանակէ որ մի միլլիօն ժողովուրդը (Ռուսաստանի հայերի թիւը ո՞րքան է) աւելի մեծ բաժին ունի, քան 70 միլլիօն ժողովուրդը։ Տարէցտարի մեր աչքի առաջ շատանում է հայ ուսանողների թիւը այս ուսումնարաններում. սա ուրախալի երևոյթ է մեզ համար, որովհետև միայն այսպիսի մասնագէտները կարող են կանոնաւոր արդիւնաւորող ուղղութիւն տալ մեր տնտեսական կեանքին, նրանք միայն կարող են մեծացնել մեր երկրի բնական արդիւնաբերող ուժերը և մշակել—մեր պիտոյքներին բաւականութիւն տալու համար։ Ես համոզված եմ որ այսպիսի մասնագէտները աւելի մեծ օգուտ պիտի բերեն մեր երկրին, քան այն բազմաթիւ իրաւաբանները և բժիշկները, որոնց երակներում, կարծես սառել է արիւնը պաշտօնական ձևակերպութեամբ։ Ի հարկէ, վերոյիշեալ մասնագէտներն էլ կարող են հարստահարել ժողովրդին, սակայն ներկայ ուսանողութեան մէջ թագաւորող ուղղութիւնը հազիւ թէ նպաստում է հարստահարող գործիչների կազմվելուն։ Ներկայ ուսանողութեան վրա յարձակվում են ամեն կողմից, մինչև անգամ նրա պաշտպանները աշխատում են զանազան պատճառներով արդարացնել նրա պակասութիւնները, մինչդեռ այս պակասութիւնները մասնաւորի սեփականութիւն են, կամ շատ անգամ շատ չնչին են։ Ասում են, հին ուսանողութիւնը մեծ եռանդով պարապած էր զանազան փիլիսոփայական հարցերով—ինչպիսի են Աստուծոյ, սիրոյ, պօէզիայի վերաբերեալ հարցեր, իսկ Նոր ուսանողութիւնը մեռած է, նա այսպիսի հարցերով անընդունակ է պարապել։ Այս նոր ուսանողութիւնը չէ պարապում այս հարցերով, որովհետև նրանք արդէն վճռված են, և իւրաքանչիւր կրթված, զարգացած մարդ ունի որոշ համոզմունք, որոշ հայեացք այս հարցերի առթիւ։ Նոր ուսանողութիւնը պարապած է աւելի իրական հարցերով, այս աննկատելի է նրանց համար միայն, որոնք դուրս են գլխաւոր հոսանքից. նոր ուսանողութիւնը բացի իր մասնագիտական առարկաներից պարապված է հասարակական գիտութիւններով. հասարակական կեանքը իր բազմակողմանի ճիւղերով նրա ուսումնասիրութեան առարկան է, նրա ուշք ու միտքը գրաւած է ժողովրդով, նրա սիրտը վառված է սիրով դէպի ժողովուրդը....Չը նայելով շրջապատող ծանր հանգամանքներին, նոր ուսանողութիւնը մեծ հաստատամտութեամբ պատրաստում է իրան ապագայ հասարակական արդիւնաւոր գործունէութեան համար. իմ խօսքերս գուցէ այնքան չեն համոզում ընթերցողին, որովհետև փաստերից զուրկ են, բայց շատ պատճառներով ես չեմ կարող առաջ բերել լրագրի միջոցով զանազան փաստեր։ Ես բոլորովին մտադիր չէի այստեղ խօսելու այս առարկայի մասին, բայց բանը այնպէս եղաւ, որ չէի կարող չը խօսել. ի հարկէ, չը պէտք է կարծել, որ նոր ուսանողութիւնը ոչինչ պակասութիւն չունի, այո, նա ունի և մեծ պակասութիւններ, որոնք սակայն չեն պատկանում ամբողջութեան և չեն կազմում ներկայ ուսանողութեան բոլոր կեանքը. նրանք ամեն մի լուրջ և կարգին շրջաններում հալածվում են. անգութ հանգամանքներ, որ միջոց էք տալիս արտայայտելու այն, ինչ որ ատելի և զարշելիի է, միջոց էք տալիս գործելու այն, ինչ որ մարդուն նուաստացնում է և խայտառակութեամբ է պսակում նրա ճակատը. իսկ ինչ ազնիւ է, բարի է, խեղդում էք անյայտութեան մէջ, ինչ վառված է անսահման սիրով դէպի մերձաւորը, մեռցնում էք անողորմաբար։ Բայց թողնենք այս հարցը, նրա մասին գուցէ միջոց ունենամ աւելի մանրամասն խօսելու. դառնում եմ յօդուածիս գլխաւոր նպատակին, թէպէտ ես առաջուց գիտեմ որ նա բաւական ձանձրացրել է մեր հասարակութեանը. խօսքս մեր ուսումնարանների վրա է։ Մեր կեանքը թէ բարոյական, թէ մտաւորական և թէ տնտեսական կողմից ունի շատ մեծ պակասութիւններ. արդէն մեք համոզված ենք որ ուսումնարանը կարող է վերև յիշած երկու տեսակ պակասութիւնները մասամբ ոչնչացնել. ինչ որ վերաբերում է տնտեսական պակասութիւններին, նրանք՝ կարծում ենք թէ ուսումնարանի միջնորդութեամբ նոյնպէս լրացվում են, սակայն գրագիտական կրթութիւն տւող մեր ուսումնարանը չէ կարող ժողովրդի տնտեսական բարօրութեան աղբիւր լինել, որովհետև նա ստեղծում է միայն «կարդալ ու գրել» իմացողներ։ Դեռ անցեալ դարի սկզբներում հասկացան որ ուսումնարանը պէտք է աշակերտին տայ և արհեստագիտական, տեխնիկական կրթութիւն, նա պէտք է պատրաստէ քաղաքացիներ, որոնք ստանալով գիտութիւնների պաշար ուսումնարանում, սկսեն արդիւնագործել իրանց տընտեսական պիտոյքները բաւականացնող ապրանքներ։ Ուսումնարանի այսպիսի կոչումը ար-

---

Կարևոր կը համարեմ հոս մի օրինակ յառաջ բերել։

30 տարի առաջ Օսման փաշա վանայ Պէտէրխանպէյը ձերբակալելէն զկնի՝ զբաղեցաւ Տէրսիմը նուաճելու և յաջողեցաւ հնազանդեցնել Տէրսիմի կէսը—Ղուզիջան, Խոզաթ, Մածկերտ և Չարսանճագ—և աքսորել պէյերը, բայց այս ձեռնարկը տակաւին ի գլուխ ելած չէր, որ պէյերը վերադարձան, կարծես չը թողնելու հայերուն գէթ մի ժամ հանգիստ և անդորրութիւն վայելել. բազմաթիւ ձեռնարկներու մէջ միշտ անօգուտ նուաճումներէ զկնի այս ապստամբութիւնը կրկին սկսած է։ Վերջին ատեններս, հինգ տարի յառաջ, Շէֆիք փաշա, 3 տարի յառաջ Խուրշիդ փաշա, անցեալ տարի Ալի Շէֆիք պէյ, և այս տարի ալ Տէվրիշ փաշա պարապ տեղը Տէրսիմով զբաղեցան։ *)

Նմանապէս պարապ տեղը զբաղեցան և տակաւին այսօր ալ կը զբաղին Մօտքանով և Սասունով, կայ 51 տարի. Պօնտանով և Հէքեարիով, կայ 46 տարի, 4 տարին մի անգամ 10000-էն աւելի զօրք ղրկելով այդ գաւառները։

Դարձեալ Կենճի, Ճապաղջուրի, Խուլփի, Խեանքի, Խարզանի և Խիզանի քրդերը մերթ նուաճուած են և մերթ թուլացած։

Վերջին ատեններս (69—70) Արնաւուտ Իսմայիլ փաշան 5—6000 տուն թափառական քիւրդեր վանած է դէպի Տիգրիսի եզերքները, զանոնք հոն տեղաւորելու նպատակաւ Մշոյ լեռներէն *) (Պատըքանի, Փօքրանի, Ալկատօնի և Փէնճինարի)։ Հոն այս քրդերը երկրացի հայերուն պատուհասը դարձան, որովհետև հայոց 30-էն աւելի գիւղերը զրաւեցին, ի փախուստ դառնալ ստիպելով բնակիչները կողոպտումներով և սպանութիւններով։ Այսօր ալ նոքա հոն կը բնակին, ճանապարհորդները կը կողոպտեն և կարաւաններու վրա կը յարձակին։

Աւելորդ է հոս յիշել զանազան ատեններ Օսմ. բանակին Կիլիկիոյ, Խոզանի, Աղճայի և Կեավուրի լեռները ըրած արշաւանքները, և հայերը զինաթափ ընելու և ցրուելու համար գործածած միջոցները։

Բնականաբար կը հաւատացուի թէ նմանապէս նոյն նպատակին համար ծագեցաւ Ճէզերէի և Պօհտանի քրդերուն ապստամբութիւնը *) զոր յարուցին Պէտէրխան պէյի որդիքը իրենց Կ. Պոլսէն կերպարանափոխեալ փախուստէն և Հէքեարիի *) և Ապաղայի քրդաց այս տարուան ապստամբութենէն զկնի, այսուհետև ինչ պատճառ պէտք է տալ քրդաց այդ փոփոխակի նուաճմանց և թուլութեան և մանաւանդ իսլահաթի *) անկատար և արտաւոր գործադրութեանց։ Թափուր, ալարի և աղնամի միակ գործադրութեան եղանակը և իսլահաթի պատրուակաւ բանակաց շրջանաւոր տեղափոխութիւնը, մի սարսափելի հարստահարութեամբ, սոյն միջոցները բաւական չերենալով տեղական վարչութիւնները ուղղակի կամ անուղղակի կերպով դիմեցին ուրիշ ամեն տեսակ սոսկալի միջոցներու քրիստոնեայ տարրը կատարելապէս սորկացնելու համար։ Հետևաբար հայք ամեն տեղ կրած են և կը կրեն անտանելի հայհոյութիւններ *), զրպարտութիւններ *), տանջանքներ *), յափշտակութիւններ *), աւարառութիւններ *), սպանութիւններ *), ուստերց, դստերց, և կանանց բռնաբարութիւններ, կամ բռնի կրօնափոխութիւններ *), սրբավայրերու պղծութիւններ *)....և այլն և այլն, առանց հաշուելու գողութիւնը, որ շարունակաբար կը հալէ և կը մաշէ նոցա նիւթական կեանքը *)....

(Կը շարունակվի)

---

*) Այս եղանակաւ ի գործ դրուած իսլահաթը բնաւ չահաւէտ չէ արքունական գանձին. այսպէս այս տարի անօգուտ տեղը գրեթէ 30,000,000 ղրուշ ծախս եղաւ այն նկատմամբ, բայց ընդհակառակն չափազանց արդիւնաւոր է փաշաներուն համար. կըսուի թէ և Լօնտրայի Թայմզ լրագիրն ալ կը յիշէ թէ Տէվրիշ փաշա 1500 ջորի առած է քիւրդերէն, առանց հաշուելու ասկէ զատ առած ստակը, ընծաները և խիլաները։

*) Բազմաթիւ քիւրդ ցեղեր հայկական ծագումն ունին. լեռնական ազատ և անկախ կենաց վարժուած այս անձինքը տակաւ առ տակաւ մոռացած են իրենց կրօնքը և իրենց ազգութիւնը. շատ անգամ սոքա մկրտել կը տան իրենց զաւակունքը, ուխտի կերթան վանքերը ըստ հայկական սովորութեանց և հայ անուններ կը կրեն, մանաւանդ կանայք. 1865-ին ղուրտ Իսմայիլ Հաքքի փաշան իրեն նուաճած քրդերը թլփատել տուաւ փոքրիկ երեխայներէն սկսեալ մինչև եօթանասուն տարեկան քրդերը։

*) 300 տուն հայեր, գիւղացի և քաղաքացի, կողոպտված են։ Այս հայերը ապստամբաց և զինուորաց զոհ եղած են։

*) Հէքեարիի ապստամբաց գլխաւորն է Շէյխ Իւպատուլահ։ Արդարութեան արդի պաշտօնեայ Ճէվդէթ փաշան յանձնեց զասիկա և Շէյխ Ճէլալէտտին նորին վսեմութեան յանձնաժողովոյ անդամ Իւսուֆ փաշային. այս տեղեկութիւնը ստոյգ աղբիւրէ կը քաղենք։

*) Այս քրդական պատուարը, զոր կառավարութիւնը կը ջանայ հաստատել այնչափ խնամօք, նոյն իսկ Տաւրոսի և Կորդուաց մէջ, միշտ ինքնին կործանելու վրա եղած է, բայց մի օր պիտի կործանի Օսմ. կառավարութեան վրա ըստ անկեղծ յայտարարութեան մի քանի միւշիրներու և հաւատարիմ պաշտօնատէրներու, որք սոյն վերջին պատերազմիս ատեն կարողացան ճանչնալ քրդաց վայրենի բնութիւնը և զինուորական անյարմարութիւնը։

*) Այսպէս նոյն իսկ կառավարութեան դռները իսլամ պաշտօնատարն անգամ կանպատուէ քրիստոնէական կրօնքը և մանաւանդ սուրբ խաչը։

*) Հայոց վրա սուտ զրպարտութիւններ ընելով, զանոնք կը տանի չերիի առջև, որ զանոնք կը բանդարկէ և անոնց ինչքերը յարքունիս կը գրաւէ. խեղճ հայք կրօնափոխութեամբ միա՛ն կարող են զերծանիլ այս պատիժներէն. օրինակ, վերջին ատեններս Քղիի Աւերթընիկ գիւղէն Պօղոս անուն մի անձ կամբաստանուի մի իսլամ կնոջ հետ յարաբերութիւններ ունենալու վրայօք։ Ասոր տունը կը կողոպտեն և անդադար սպառնալիքներ կընեն. այս ամեն տանջանքներէն նեղուած, իսլամութիւնը կընդունի և կամուսնանայ իսլամ կնոջ հետ....երեսի վրա թողլով իւր առաջուան հայ կինը։ Նմանապէս 74 թուին Բաբերդցի Ղասըմ անուն թուրքը Բաբերդու Վարզահան գիւղէն Պապօ անուն անձը կամբաստանէ հետևեալ կերպով. «Քու հայրդ, կըսէ թուրքը, երխտասարդ ատենը կուրացուցած է Շուրուղցի մօլլայի որդին, արդ՝ ի փոխարէն, կամ 170 Օսմ. լիրա պիտի հատուցանես ինձ, կամ հարգ իսլամութիւնը պիտի ընդունիս»։ Ցաճիկն ու դատին միմեանց հետ համաձայնած լինելով, այս խնդրոյս դատը կերկարաձգի, և հազիւ հազ կը կարողանան արդարութիւնը հատուցանել տալ Ղատիին ուզած պարգևները տալով։

*) Անգթաբար ծեծ կուտան, քիթ, բերան, ականջ կը կտրեն, աչք և ատամն կը հանեն, անդամներ կը վիրաւորեն կամ կը կտրեն. օրինակ, 77-ին, Խնուսի Խէրթ գիւղին մէջ կը քաշեն Մանասէ անուն քահանայն, մի բանի վրա կը ցցեն, չարաչար տանջանքներ տալով կիսամեռ կը թողուն. հետևեալ տարին խեղճ քահանայն կը մեռնի. ապա կը կապեն իւր հարսն ու կինը և.... Այս ոճիրները գործող չարագործը՝ Շէյխ Մուրատ, յիրաւի իրեններով մէկտեղ, երեք զանազան վալիներ կը աքսորեն, սակայն միշտ կը վերադառնայ իւր աքսորէն....Եւ մանաւանդ Իպօ և Հալիմ անուն քրդերը Փուրնագ գիւղէն Ցակոբ անուն անձին ծնեդական անդամները կը կտրեն, և գիշերուընէ մինչև առաւօտ ոտքերէն տանիքէն կը կախեն, այսօր սոյն անձը ներքինի է։

*) Երկրագործական և տան վերաբերեալ գործիքներ, կարասիք, մանաւանդ դանակներ և սուրեր, ատրճանակներ, հրացաններ, նմանապէս կապերտներ, գաւազան, վերջապէս ինչ ըլլայ, ըլլայ, հայուն ստացուածքը իսլամէն կախումն ունի։

*) 1879 օգոստոս 16-ին վանի 7 գիւղերէն գողցան 961 անասունք. յուլիս 23-ին Իլանդէրի վանքէն 2600 ոչխարք. զոր ձեզ իմացուցի մի և նոյն օրը, 1878 տարւոյն յունիս ամսէն մինչ 1879 տարւոյ յուլիս ամիսը Մշոյ շրջակայ 13 գիւղերէն գողցան 6323 անասունք, որոց թիւը գրուած էր հայ լրագրոց մէջ։ Աստ չեմ յիշեր Մշէն ոչ հեռի գտնուած մի քանի գիւղերէն գողցուած անասունքն և անոնց մէջ այրուած խոտերը. Նորշէն գիւղին մէջ քրդերը 1300 բարդ խոտ վառեցին։ Աւելորդ է հոս յիշել Մշոյ, Բաղէշու, Պէյազէտի, Էրզրումի և ուրիշ գաւառներուն հայոց կրած անհամար վնասները։ Թող տակաւին թիւրքերը ըսդեն թէ քիւրդերը երկիրը կը հարստացնեն աղնամի եկամուտովը։

*) Մի պաշտօնական տեղեկագիր մէկ տարուան մէջ (77—78) միայն Մշոյ գաւառէն 67 հայ սպանեալներ կը նշանակէ իւրեանց անուններովը նմանապէս ի վան գրեթէ 1 տարուան մէջ 160-ի չափ քեհեաներ, քահանաներ, ազդեցիկ և հարուստ անձինք սպանուած են կարծես ընտրողութեամբ։ Հետևեալ օրինակով թշնամեաց և սպաննողաց տարօրինակ անգթութեան վրա կրնաք մի գաղափար ունենալ։ Պուլանըխի Ցիօնք գիւղէն Սատուն և Միրզա անուն քրդերը Ռէհանցի Յարութիւնը կը սպանեն. իւր մի միակ որդին եղելութիւնը իմանալով, իւր հօրը դիակն ընդգրկելու համար արտասուելով կը վազէ, գրգռուած քրդերը նախ որդին կը սպանեն, և ապա սպանելոյն եղբայրը, որ կաղերսէր խնայել իւր եղբօրորդւոյն։

*) Բայբերդու Աւերակ գիւղին մէջ թիւրքերը Սաքա օղլուի տան մէջ 4 մանչեր բռնաբարած են, իսկ առևանգեալ և բռնաբարեալ կիներ և օրիորդներ անհամար են։ Միայն Չէյխ Սապատուլլահ (Չէյխ Ճելալեդինի հայրը) մի քանի տարուան մէջ 167 կին և օրիորդ առևանգած և բռնաբարած է Խօզանի մէջ։ Մէկդի թողունք իւր որդւոյն Խօզանի, ապա վերջին պատերազմին ատեն Պէյազէտի և Ալաշկերտի մէջ գործած չարութիւնքը։

*) Վանքերն, եկեղեցիներն և գերեզմանատուները պղծել ու կործանել և զանոնք կալ, գոմի և կայանոցի վերածել։

Տաճարներու սրբազան անօթները խորտակել և ոտնակոխ ընել. ծէսերն ծաղրել, մեռելոց դիակները յօշոտել. մեռելոց պատանքներն ու ոսկրոտիքը բզկտել և զանոնք շուներուն վզերուն կապել։ Վերջերս նաև Խալօ և Ուսօ անուն քրդերն Տ ե ա ռ ն ը ն դ ա ռ ա ջ ի ն օրը Խնուսի Ղարաչօպան գիւղին մէջ մի շուն խուրձ մը խոտով կը փաթթեն և խոտը վառելով կաղաղակեն «Եկէք, հայեր, տօնեցէք ձեր Յիսուսի գալուստը».նոյնպէս 77-ին Դերջանի Մանց գիւղին եկեղեցին կը կողոպտեն, և յետոյ դռնէն սատկած շուն մը կը կախեն։

*) Նոյն երկար տարիներ (մինչև անգամ 30 տարի) կը պանդխտի ի Կ. Պոլիս, ի Թիֆլիս և ուրիշ տեղեր իւր ընտանիքը ձգելով։ Մի օր ի հայրենիս կը վերադառնայ, ճանապարհին կամ տան մէջ աւազակները անկէ կը յափշտակեն իր ճակտին քրտինքովն ու արտասուքովը վաստակածները. առ այս կը բողոքէ հայն, բայց չերին յանցաւոր կամ կասկածելի իսլամը դատելու համար վկաներ կուզէ. սակայն ո՞ւստի պէտք է գտնել այս կարգի վկաներ.... Ո՞ր մարդը, ինչ ազգութիւնէ որ ա լինի, չը պիտի չանթահարուի այս կերպ մի տաւ բաբաղդութիւնէ։

դէն ընդունված է և ամենալայն կերպով իրագործվում է քաղաքակրթված երկրներում անհամար արուեստագիտական և գիւղատնտեսական ուսումնարանների հիմնարկութեամբ: Մեզ համար այս խնդիրը աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետև մեր հասարակական կեանքը դեռ գտնվում է մեռած դրութեան մէջ. ուսումնարանը պէտք է նրան վերածնէ, վերակենդանացնէ, ուստի հարկաւոր է մեր ուսումնարանին տալ արուեստագիտական տեխնիկական ուղղութիւն որպէս զի նա ստեղծէ լաւ արհեստաւորներ: Ի հարկէ ինձ կը պատասխանեն թէ մեր ուսումնարանների նիւթական միջոցները չեն ներում այսպիսի ձեռնարկութիւններ անելու, այո, այս միջոցները շատ չնչին են զանազան մեքենաներով գործարաններ և արհեստանոցներ բացելու, բայց նրանք շատ բաւական են այնպիսի արհեստանոցներ ունենալու ուսումնարանին կից, ինչպէս են մեր պիտոյքները լցնող կօշկակարի, դերձակի, հիւսնի և այլ արհեստանոցները: Կեանքի մէջ այս արհեստները սովորելու համար հարկաւոր է 5—6—7 և էլ աւելի տարիներ. աշակերտը այս ժամանակի ընթացքում իր վարպետի ստրուկն է, նրա աշխատանքը ամենաարդար կերպով հարստահարում է վարպետը, մի և նոյն ժամանակ պատրաստում է նրանից իր նման հարստահարող արհեստաւոր: Տեխնիկական կրթութեան սահմանները շատ լայն են, բայց բաւական է փոքրից սկսել գործը, և ես հաւատացած եմ, որ նա շատ գեղեցիկ կերպով կարող է ընթանալ, եթէ մեր ուսումնարաններում ամփոփվեն մեր նոր ուժերը: Ցանկալի էր լսել մեր մանկավարժների կարծիքը այս առթիւ, թէպէտ, ճշմարիտ ասած, նրանցից քիչ բան կարելի է սպասել, որովհետև նրանք նեղ մանկավարժական հարցերից չեն կարողանում բարձրանալ, նրանց համար տնտեսական հարցերը հետաքրքրելի չեն, իսկ եթէ մեր մանկավարժները լռեն, գոնէ լրագրութիւնը չը պէտք է լռի. նա արդէն խօսում է կանանց պրօֆէսսիօնական կրթութեան մասին, ուրեմն և պարտաւոր է խօսելու արական արհեստագիտական կրթութեան մասին էլ:

Մօսկվա — Ն. Աբէլեանց

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

4 փետրվարի

Հազիւ թէ մեր հայերի մէջ գտնվի բարոյականապէս յետ ընկած այնպիսի մի հասարակութիւն, ինչպէս է Վաղարշապատի հասարակութիւնը. Վաղարշապատցին երբէք չէ հետաքրքրվում հասարակական գործով. վաղարշապատցին երբէք չէ մտածում ընդհանուրին վերաբերած գործի համար, իր անձնականից դուրս նա ոչինչ չէ ընդունում. Ասածիս թող վկայ լինեն այս գիւղի երկսեռ դպրոցների աննախանձելի դրութիւնը և ուրիշ բաներ, որոց թւում և այն որ «Արարատեան» ընկերութեան համար ամեն տեղ նուիրատւութիւններ եղան, իսկ վաղարշապատցին գուցէ այդ ընկերութեան մասին տեղեկութիւն չունի. Օրինակներ շատ կան, բայց նորանց այժմ առաջ բերելը ինձ հեռու կը տանի նամակիս ներկայ նպատակից, ուրեմն նորանց մասին մի ուրիշ ժամանակ. Եթէ պատահում է, որ մէկը մի որ և է հարց է առաջարկում հասարակութեան օգտին, վաղարշապատցին, ըստ երևոյթին տալիս է իր հաւանութիւնը, մինչև անգամ այդպիսի մի հարց առաջարկողին հասարակութեան բարերար է անուանում, սակայն եկաւ յարմար րոպէն, նա իսկոյն վազում է վանքը, իր «հայր սուրբի կամ սրբազանի» մօտ *) մէկին երկու աւելացնելով, առաջարկած հարցին բոլորովին թիւր մեկնութիւն տալով, այդ հարց առաջարկողին, որին հասարակութեան բարերար էր կոչել, խռովարար և վանքի շահերին դաւաճան ներկայացնելով, որոգայթէ լարում նրա դէմ. Այս գիւղի հասարակութեան առաջադէմ դաս կազմողները, մի երկու վաչխառու հարուստների հետ միասին, տեղացի չինովնիկներն են, որոնք բոլորն էլ սինօդի ծառայողներ են. Սոցանից ոչ մէկը, բացի ատենադպրից, որ, կարծեմ, այստեղացի չէ, չը գիտէ պետական լեզուն, հայերէնից էլ, պէտք է խոստովանած, բոբիկ են, այնպէս որ նրանք բոլորն էլ սինօդից դուրս ոչինչ պարապմունք չեն կարող ունենալ. Այս սինօդը կատարեալ անկելանոց է այդ պարոնների համար. ուրիշ կերպ էլ լինել չէ կարող, քանի որ պետական գանձարանից սինօդին յատկացրած ռոճիկը շատ աննշան է և սինօդը վանքական եկամտից ոչինչ չէ նշանակում. այն ինչ այդ միջոցով աւելի գրագէտ մարդիկ կարելի էր հրաւիրել օտար քաղաքներից. Բայց ես դարձեալ հեռանում եմ իմ բուն նպատակից. Այդ չինովնիկ աղաները, իրանց շատ հեռու են պահում հասարակ ժողովրդի շրջանից, նոքա ոլիմպիական բարձրութիւնից են նայում հասարակ ժողովրդի վրա, նոքա չեն ցանկանում հասարակական գործերում առաջնորդել ժողովուրդը, նոքա յայտ չեն անում մինչև անգամ գործ ունենալ տգէտ ամբոխի հետ, ինչպէս նորանք ասում են, գուցէ այդպէս պահանջում են նրանց շահերը. *) Սակայն վերջին օրերում մի խլրտում, մի շարժում նկատելի եղաւ Վաղարշապատի հասարակութեան մէջ. Վերջապէս ներկայ հանգամանքները, կարծես, ներգործեցին Վաղարշապատի մեռած հասարակութեան վրա և յանկարծ վաղարշապատցիք ժողով ժողովի վրա են կազմում, ժողովրդի աղքատ դասը ցրտամահից և սովամահից փրկելու մի հնար գտնելու համար. Գուցէ տեղի ունեցած մի երկու դժբաղդ պատահմունք աղդեց վաղարշապատցի աղաների խղճին *). Թէ այսպէս և թէ այնպէս ժողովներ եղան և լինում են. Ես սկզբում կարծեցի, թէ այդ շարժումը, այդ ժողովները լինում են տիրացու չինովնիկների ինցիատիւով, սակայն հետամուտ լինելով ժողովներին, հարցուփորձ անելով սորան նորան, տեղեկացայ հետևեալը. Մեր Վեհափառ Հայրը, որ սկզբում կարելի չէր համարում այդպիսի մի բերրի և առատ երկրում հացի չափազանց թանգութեան և մինչև անգամ սովի յայտնվելը, հաստատապէս տեղեկանալով որ իր ժողովուրդը հացի կարօտութիւն ունի, որ Վաղարշապատում շատ ընտանիքի սովամահ է սպառնում, հայրաբար գթաց նրանց վրա և հրամայել բարեհաճեց մօտ 65 ընտանիք, որոնց թւում և գաղթական Ալաշկերտցիներ կերակրել բոլորովին ձրի միաբանութեան սեղանից մինչև նոր հունձը և ամէն ամիս դարձեալ մինչև նոր հունձը վանքական շտեմարանից տալ Վաղարշապատի հասարակական հացթուխ Եղիազարեանին ցորեն փոխարինաբար յայտնի գրաւականով և այն պայմանաւ, որ թխած հացը չքաւորներին ծախի փութը 5 կոպէկով, իսկ միւսներին պօլիցիայի գնահատութեան համաձայն. և իր այս վերջին կարգադրութիւնը արդարութեամբ կատարելու համար հացթուխի կողմից Նորին Օծութիւնը հրամայեց հասարակական ժողով կազմել և հոգաբարձուներ ընտրել հացթուխի վրա հսկելու համար. Այժմ հասկանալի է թէ վաղարշապատցիք ում են պարտական այս ժողովների կազմելով. Այս ժողովներում, որոնց երկուսին նախագահում էր պ. Գաւառապետը, հասարակութիւնը վճռեց փութը 5 կոպէկով հաց տալ միայն 100 ընտանիքի, որոնց անուանական ցուցակը յանձնեց հացթուխ Եղիազարեանին, վճռելով ամեն մէկին օրական տալու հացի քանակութիւնը, և 25—30 տան հաց տալ ժողովրդից ընտրած հոգաբարձուների տոմսակներով փութը 3 կոպէկով, այդ փողերը ստանալով հոգաբարձուներից ամէն ամիս և այդ գումարը լրացնելու համար նուիրատւութիւն ժողովել. Այս վերջին նպատակի համար պ. գաւառապետից վաւերացված գումարը յանձնուեց հոգաբարձուներին. Հոգաբարձուները բոլորն էլ բարեխիղճ մարդիկ են, եթէ միայն շուտով չը ձանձրանան նուիրատւութիւն ժողովելուց, որ բաւականին մեծ տանջանք է այնպիսի հասարակութեան մէջ, ինչպէս Վաղարշապատինն է.

* * *

* Ամեն վաղարշապատցի ունի իր հայր սուրբը կամ սրբազանը.

*) Ճշմարտութիւնը պահանջում է խոստովանել, որ պ. Փ. Նաւասարդեանցը, որ սինօդում գործակալի պաշտօն ունի, բացառութիւն է կազմում, այդ էլ Խալիպեան ուսումնարանի շնորհքն է.

*) Լուր է տարածվել, որ անցեալ յունվար ամսի ընթացքում երեք նորածիններ ցրտից սառել են, մէկը ծնվելուց անմիջապէս կէս ժամ յետոյ, իսկ միւս երկուսը եկեղեցու ճանապարհին մկրտել տանելու ժամանակ. Այս լուրը հաստատվում է և ասում են որ տեղացի քահանայք չեն համաձայնում տներում կատարել երեխայից մկրտութեան խորհուրդը.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 8 փետրվարի

Կարդալով վանեցի սովատանջ հայերի ցաւալի դրութեան նկարագիրը, որը ամեն մի հայի աչքերը արեան արտասուքով է լցնում և որը չէ կարող արձագանք չը գտնել ամեն մի հայի սրտում, թէև նա լինէր մինչև անգամ անզգայ մի մարդ, ուստի աչքի առաջ ունենալով և զգալով այն սարսափելի դրութիւնը և տանջանքը որը կրում են մեր Վանի եղբայրները և քոյրերը, մենք մեր կողմից կամենում ենք մէկ խոնհեմ օրինակ լինել մեր հայ արհեստաւորներին, —(սորանով մենք չենք ուզում պարծենալ), նոցա բարի նախանձը գրգռելով դէպի օգտաւէտ գործը.

Մենք ջերմ սրտով նուիրում ենք մեր զուտ արդիւնքի 5%-ը յօգուտ Վանի սովատանջների, իւրաքանչիւր ամիս՝ սկսած ամսի 1-ից մինչև առաջիկայ հունձքը. Մենք մեզ խրախուսում ենք այն յոյսով, որ մեր յարգելի տիկնայք և օրիորդները անտես չեն առնի մեզ իւրեանց հանդերձեղէնների պատուէրները տալ, որով միջոց կը տային մեզ աւելի նշանաւոր գումար արտադրել յօգուտ սովատանջների դրամարկղի. Պատուէրները ընդունում ենք բաւականի արժան գնով, մեր կար ու ձևից պատուիրողները նոյնպէս միշտ գոհ են մնում. Պատուիրել ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել Գանովսկի փողոց, դերձակ Գրիգոր և դերձակուհի Շուշանիկ (Սանդուխտ) Անեանի խանութը, պոլկովնիկ Շախնազարովի նոր շինութեան մէջ.

Գրիգոր Անեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Փորձ» ամսագրի խմբագրութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել որ բացի պ. Մանասարեանցից ստացած 1500 ր. գումարից, դարձեալ ստացվել են խմբագրութեան մէջ յօգուտ Վանի սովատանջների հետևեալ նուէրները. իշխան Ամատունու «Արուեստաւորների կլուբում» կազմված պարահանդէսից 404 ր., պ. Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանցից 200 ր., «Գործակատարների կլուբից» 100 ր., և Թիֆլիսում բնակվող Հին-Նախիջևանցի արհեստաւորներից ու մըշակներից 52 ր., ընդամենը 756 ր., իսկ Մանասարեանցի 1500 ր. գումարի հետ միասին 2250 րուբլ. Այս գումարը փոխագրված է հեռագրով Վան ի տնօրէնութիւն սովատանջների համար կազմված մասնաժողովի.

—

ՕԴԷՍՍԱՅԻՑ մեզ գրում են փետրվարի 2-ից. «Ամբրոսիոս Ռուբինեան վարդապետը երէկ հասաւ Օդէսսա քաղաքը և հրաւիրում է հայ հասարակութիւնը արդէն ամենքին յայտնի նուիրատւութիւններն անել.»

—

Ամեն տարի «Մշակը» փոխանակվում էր հետևեալ տեղական հրատարակութիւնների հետ. «Кавказъ», «Тифл. Вѣстн.», «Обзоръ», «Тифл. Объявленія», «Մեղու Հայաստանի», «Դրօշբա», «Ջիւա» լրագիրների և «Փորձ» ու «Մանկավարժական Թերթ» ամսագիրների հետ. Բացի սորանից մենք փոխադարձապէս ստանում էինք «Донская Пчела» և «Бакинск. Извѣст.» թերթերը. Նոյնպէս «Մշակը» փոխադարձապէս ուղարկվում էր միշտ «Մասիս» և «Մանզումէի էֆքեար» Կ. Պօլսի լրագիրներին և Էջմիածնի «Արարատ» ամսագրին. Իսկ այս տարի դիմեցին մեզ, խնդրելով փոխանակել «Մշակը» իրանց թերթերի հետ հետևեալ ռուս խմբագրութիւնները՝ «Русскій Курьеръ», «Виленскій Вѣстникъ», «Русская Газета», «Свѣтъ и Тѣни» և «Мирской Толкъ». Դա ուրախալի երևոյթ է, որ մայրաքաղաքի ռուս խմբագրութիւնները սկսում են այժմ իրանք խընդրել փոխանակել իրանց հրատարակութիւնները հայոց լրագրի հետ. Բացի վերև յիշված այդ բոլոր հրատարակութիւններից, որոնք փոխադարձապէս են ստացվում, «Մշակի» խմբագրութիւնը ստանում է և քանի մի այլ պարբերական հրատարակութիւններ, ինչպէս «Голосъ», «Temps» լրագիրներ և «Unsere Zeit» ամսագիրը.

—

Ստացանք ՓՈԹԻՈՒՄ բնակվող պ. Կարապետ Պօպօվից 1000 րուբլ յօգուտ Վանի սովատանջների. Այդ գումարը, որ նուիրել է պ. Պօպօվ հասցրած է «Մշակի» խմբագրութեանը Թիֆլիսաբնակ պ. Սողոմոն Բայօզօլովի ձեռքով.

—

«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք որ երևելի երգիչներ տ. Արտօ և պ. Պադիլլա, որոնք անցեալ տարի Թիֆլիսումն էին, այս րոպէիս կօնցերտներ են տալիս Վիէննա քաղաքում.

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, որ այնտեղի քահանաները մի առանձին հաճութեամբ ներկայ են գտնվում հարուստների թաղման հանդէսին, որովհետև գիտեն որ բաւական լաւ կը վարձատրվեն. Իսկ աղքատների թաղմանը ոչ միայն տհաճութեամբ են գնում, այլ և շատ անգամ զանց են առնում իրանց պարտականութիւնները. օրինակ, օրերումս մի աղքատ մարդ վախճանվեցաւ և թաղվեցաւ առանց քահանաների, մի քանի մշակների ձեռքով միայն.

—

Մեզ հաղորդում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ Վանի սովատանջների համար ստորագրութիւն է բացված և փող է հաւաքվում. Բացի դորանից, դիտաւորութիւն կայ Ամբրոսիոս վարդապետի հաւաքած և այստեղ պահված 500 րուբլին ուղարկել Վանի սովեալներին. Սկսված նոր ստորագրութիւնը վերջին գումարի հետ 1000 րուբլու կը հասնի.

—

Մեզ գրում են ՄԵՂՐԻ գիւղից, որ այդ գիւղի մէջ մի քանի ժամանակ առաջ նոր դպրոց հիմնելու մասին յուզված խնդիրը, այժմ շատ անմխիթար ընթացք է ստացել. Տանուտէրի ընդդիմաւորութեան և մի քանի պարոնների խնդրքների պատճառով ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր դարձաւ դէպի դպրոցի հարցը. Գործի այդ տեսակ ընթացքը շատ նպաստաւոր է գիւղի երեք հին ուսուցիչներին, որոնք դարձեալ հաւաքելով 20—30 մանուկներին մութ և խոնաւ սենեակներում փող են վաստակում, սովորեցնելով ողորմելիներին սաղմոս և քերականութիւն հին եղանակով.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՆԻԱ

Կորտէսի փետրվարի 6-ին կայացած նիստի միջոցին, գաղթականութիւնների մինիստրը, պատասխանելով պ. Ակօստային, յայտնեց, թէ կառավարութիւնը վճռեց, որ այսուհետև Կուբան և Պորտո-Րիկօն կը վայելեն մի և նոյն իրաւունքները, ինչպէս որ թերակղզու միւս նահանգները: Պ. Կանօվաս-դէլ Կաստիլլօ յայտնեց, որ նա թոյլտւութիւն է տուել գէներալ Մարտինէց Կամպօսին, որ նա բոլոր հարկաւոր եղած միջոցները գործադնի վերջ դնել Կուբայի պատերազմին: Պորտո-Րիկօի պատգամաւոր Ակաստօ ասաց, որ նա և նրա պաշտօնակիցները հաստատ վճռել են աշխատել որ և իցէ կերպով ձեռք գցել իրանց ներկայացրած նահանգների համար մի և նոյն օրէնքները, որոնք գործադրվում են սպանիական թերակղզու նահանգներում:

Կառավարութիւնը շարունակաբար կը ներկայացնի Կորտէսին Կուբայի բիւդժէտը և ֆինանսական պէտք եղած բոլոր փոփոխութիւնները:

Ծովային մինիստրութեան հրատարակած պաշտօնական լուրերից երևում է, որ Ֆիլիպպեան կղզիների մօտ մի կատաղի ո ւ ր ա գ ա ն է բարձրացել, որին զոհ են գնացել զանազան մեծութեան 25 նաւեր. կործանվող նաւերի թւում եղել են նոյնպէս և չորս օտարապատկան ֆ ր է գ ա տ ն ե ր:

Այդ նաւերի վրա գտնվող մարդկերանցից մինչև 46 հոգի խեղդվածներ են հաշւում, բացի այս ահագին քանակութեան նաւեր էլ վնասվել են:

Օտէրօի գործը, բժշկների հակասութիւնների շնորհիւ, դեռ անորոշ դրութեան մէջ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Մամուլի տակից դուրս են եկել և վաճառվում են Կենտրոնական Գրավաճառանոցում հետևեալ գրքերը:

Մանկական երգեր Գամառ-Քաթիպայի, կազմած	—	ր.	25	կ.
— Նոյնը անկազմ	—	»	15	կ.
Թաւամաղ մեղու պատկերազարդ, կազմած Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	40	կ.
Կարմիր լապտեր՝ պատկերազարդ և կազմած, Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի	—	»	50	կ.
— Նոյնը առանց կազմի	—	»	30	կ.
Վէպեր. Ց. Գրիգորեանցի	—	»	60	կ.
Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, հեղ. Գ. Սունդուկեանի	—	»	30	կ.
Մօրես կամ աշխատութիւն, հեղ. Տ. Գառռօ-Թարգմ. Գաղիերէնից.	1	»	—	կ.
Խորհրդաւոր կղզի, հեղ. Ժ. Վերն 3 հ. Թարգ. Գաղիերէնից	4	»	—	կ.
Դիւաբնակ բլուր. հեղ. Էօժէն Սիւ 2 հ. Թարգ. Գաղիերէնից	2	»	75	կ.
Պատմական ներշնչումներ, հեղ. Հրանտ Ասատուրի	—	»	60	կ.
Սահմանադրութիւն և հայ ժողովուրդն Հր. Ասատուր.	—	»	35	կ.
Մի կաթիլ արտասր, զոր կը հեղու Սիսակ հայ մոխիրին վրայ	—	»	35	կ.
Խօսք գհայրենեաց հեղ. Վ. Վ. Պարտիզակցի	—	»	70	կ.
Թորոս աղբար Հայաստանի ճամբորդ հեղ. Սրուանձտեանց	1	»	25	կ.
Մանանայ Նոր հեղինակի	1	»	75	կ.
Սիրաք և Սամուէլ բարի հօր կրթական դասեր, հեղ. Խրիմեան Հայրիկ	1	»	45	կ.
Մարգարիտ արքայութեան երկնից, նոյն հեղ.	—	»	75	կ.
Վանգոյժ. կուժ մի ջուր իւր այրած հայրենեաց վերայ կ՚արկէ Խրիմեան Հայրիկ	—	»	20	կ.
Թէ ինչ շահեցանք Բերլինի վեհաժողովէն, հեղ. Մ. Ջերազի	—	»	40	կ.
Հայաստան և Իտալիայ նոյն հեղ.	—	»	60	կ.
Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս. Արծրունու.	—	»	50	կ.
Հրատարակութիւն Զարմայր Մսերեանի				
Փարոս Հայաստանի, պատկերազարդ հանդէս.	1	»	—	կ.
Եղբայր և քոյր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	30	կ.
Արքայադուստր Գերմանական վէպ. պատկերազարդ	—	»	35	կ.
Հնկայական ձեռքեր Անգղիական վէպ, պատկերազարդ	—	»	10	կ.
Իշխան Բէհբութեանի հրատարակութիւններ				
Վոյքի իմ վէհէր, Փարս երեք պատկերով Մ. Տ. Գ.	—	»	40	կ.
Բեքեր բիձու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ	—	»	25	կ.
Աշնանային երեկոյ գիւղում, վոդևիլ մէկ արարուածով.	—	»	25	կ.
Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով	—	»	40	կ.
Ժանօ և Ժանէտ, օպերա-վոդևիլ, մէկ գործողութեամբ.	—	»	40	կ.
Պառաւներին խրատ. վոդևիլ մէկ արարվածով Մ. Տ. Գ.	—	»	50	կ.
Տիկինը նրան սպասում է, կատակերգութիւն մէկ արարուածով.	—	»	30	կ.
Անանուն կատակ. կատակերգութիւն մէկ արարուածով.	—	»	40	կ.
Փակուած դրան մօտ. պատկերամենախօսութիւն	—	»	30	կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և օտար լեզուների, դասական պիտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար. Հայերէն, Ռուսերէն և Գաղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտք է ուղարկեն հետևեալ հասցէով
Въ Тифлисъ. Въ Центральную книжную торговлю"

7—10

ՆԵՐԿԱՅ 1880 ԹՒՈՒՄ ԿԸ ՏՊԱԳՐՎԻ

„ԿԱՅԾԵՐ"

ՎԷՊ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

Հեղինակութիւն ՐԱՖՖԻ

Վէպը բաղկացած կը լինի երկու առանձին հատորներից իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ մօտաւորապէս 400 տպագրված երեսներ: Մին մէկ հատորի գինն է 1 ր. 50 կ., իսկ միասին 3 ր. Մէկ հատորի համար առանձին ստորագրութիւն չէ ընդունվում:

Ստորագրվել կարելի է՝ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ այն պարոնների մօտ, որոնք բարեհաճել են բաժանորդներ հաւաքել «ԿԱՅԾԵՐԻ» տպագրութեան համար, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պէտք է դիմել «Մըշակի» խմբագրատանը Գ. ՄԷԼԻՔ-ՑԱԿՈՐԵԱՆԻՆ:

ՀԱՇՏԱՐԱՐ դատարանի 4 բաժնի դատաստանական ՊՐԻՍՏԱՎ ՎԱՍԻԼԵՆԿՕ քաղաքային օրէնսդրութեան 1030 յօդուածի համեմատ յայտնում է, որ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 16-ին առաւօտեան 10 ժամին, Երևանեան հրապարակի վրա, Թամամշևի քարվանսարայի մօտ, պօլիցիական վարչութեան հանդէպ ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՎԻ ԱՅՐԻ ԷՓԵՄԻԱ ՄԱՅԻՍՈՒՐՕՎԻ շարժական ԿԱՅՔԸ, որ բաղկացած է զանազան կահ կարասիքից, պահարաններից, բուֆէտից և այլն և որ գնահատված է 148 ր.: ԱՅՐԻ ՄԱՅԻՍՈՒՐՕՎԻ կայքը ծախվում է Ստեպան Պօմպալօվի 1880 Թ. ՊԱՐՏՔԻ և 1876 Թուի սեպտեմբերի 14-ից սկսած պարտքի ՏՕԿՕՍԻ և դատաստանական ծախս 120 ր. ՉԸ ՎՃԱՐԵԼՈՒ համար:

3—3

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

1. Երգնկեանց քահանայ—Մանկական երգարան, երգեր և պար-երգեր ընդունված է Ներսիսեան և Գայանեան դպրոցներում. գինն է . . — ր. 20 կ.
2. Մեծատուրեանց—Երգարան աղջկանց և աշակերտուհեաց Հայկական ուսումնարանաց . . . . . 1 ր. — կ.
3. Բժիշկ Բ. Նաւասարդեանց—Դիֆտերիտ բողազացաւ . . — ր. 25 կ.
4. Բժիշկ. Գ. Տէր-Գրիգորեանց—Վարակիչ հիւանդութիւններ.

(Ծաղիկ, կարմրուկ, սկարլատին, բծաւոր տիֆ, անդրադարձ տենդ, դիֆտերիտ, ընդհատ տենդ, խօլերայ, դեղին տենդ, որովայնատիֆ և ժանտախտ:)

Սոցա յատկութիւններն, ծագման և տարածման եղանակներն և նախապաշտպանողական միջոցներ:

—

Վաճառվում են Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցում:

5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ՌՈՒՍԱՑ ԲԱԶԱՐԻ և ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ վրա կառուցված են ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ վարձով տալու համար. ռուսաց բազարի վրա 18 համարներ և Հաւլաբարի հրապարակի վրա 40: Յիշեալ շինութիւնները ՎԱՐՁՈՎ վերցնել ՑԱՆԿԱՑՈՂՆԵՐԸ հրաւիրվում են քաղաքային վարչութիւնը, որի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ամենայն օր, բացի տօն օրերից, առաւօտեան 10 մինչև 2 ժամը երեկոյեան վարձի ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ կը յայտնվեն:

3—3

Ընանուլի քարվանսարան այրվելուց յետ, նորից բացված է խատակ մամի առևտուր Սիօնեան փողոցում Արծրունու քարվանսարայում № 14. իւրաքանչիւր շաբաթ ստացվում է նոր շինուած խատակ մոմեր իմ սեփական զավօդից և որոնք վաճառվում են էժան գներով. խնդրեմ գնողներին չը թողնել իրենց այցելութիւնները:

Յովհաննէս Կուրծեան

3—4

Կիրակի, յունվարի 27-ից սկսած, Գոլովինեան փողոցի վրա, ցիրկի մօտ գտնված բաղադանի մէջ կը ներկայացնվի հասարակութեանը երբէք պատեղ չը տեսնված երևոյթ, այն է ՆԻՒՐՕՓԱՑԻ ԱՌՒՁԻՆ ՀՍԿԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ԱՄԱԼԻԱ և աշխարհի ամենափոքր ԿԱՐԼԻԿՆԵՐ ՄԱՐԿԻԶ ՀԵՆՐԻԽ ՎՕԼԴԻ և ՄԱՐԿԻԶՈՒՀԻ ԼՈՒԻԶԸ: Տեղերի գները՝ առաջին տեղեր 50 կոպէկ, երկրորդ 30 կոպէկ: Երեխաները կէսն են վճարում:

5—5

С. ПЕТЕРБУРСКІЙ ПОРТНОЙ

ГЕРМАНЪ

ОБРАТИТЕ ВНИМАНІЕ

Имѣю честь извѣстить почтеннѣйшую публику, что нынѣ мой магазинъ и мастерская находятся на Гановской улицѣ на противъ дома Хосроева, въ новомъ устроиствѣ Шахъ-Назарова, только что получено большой выборъ осенней и лѣтней Англійской и Французской матеріи и также принимаются заказы военныхъ и гражданскихъ костюмовъ по умѣреннымъ цѣнамъ.

3—5

Փետրվարի 12-ից ԿԸ ԲԱՑՎԻ Իշխան ՍՈՒՄ ԲԱՏՕՎԻ տանը ԿՕՆԴԻՏԵՐԻ և ՀԱՑԱՐԱՐԻ (пекарня) մագազին «ВАРШАВСКАЯ ПЕКАРНЯ» վերնագրովը, որտեղ կը վաճառվին զանազան տեսակ խմորեղէններ, նոյնպէս կը վաճառվին զանազան տեսակ կօնֆէտներ աժան գնով. Թէ փոքր և թէ մեծ քանակութեամբ ցանկացողները կարող են ստանալ ԻՄ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՑ: Օտար քաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. СОЛОЛАКИ, ВЪ ВАРШАВСКОЙ ПЕКАРНИ Мартиросу Ахназарову. Պատուէրները կը կատարվեն ամենայն ճշդութեամբ, գնողներին մեծ զիջումն անելով և փօստի ծախսը մեզ վրա առնելով. կօնֆէկտների գինը ֆունտը 40 կոպէկից մինչև 1 ր.:

Въ пятницу, 15-го февраля
Въ Тифлисскомъ Собраніи имѣетъ быть

МАСКАРАДНЫЙ БАЛЪ

на усиленіе средствъ школъ и дѣтскаго пріюта Тифлисскаго Благотворительнаго Общества. Начало маскарада въ 10 часовъ вечера, конецъ въ 4. Маски обязательны до конца маскарада. Цѣна билетамъ въ залѣ: для кавалеровъ 2 р., для дамъ 1 р.; на хоры 3 р. Билеты будутъ продаваться у швейцара Собранія.

2—3

ԲԵՐԼԻՆԻ ակադեմիայի ԻՆԺԵՆԵՐ Կ. Կ. Կելլինգ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ամեն տեսակ ՊԼԱՆՆԵՐ և զանազան ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Է անձն առնում: Հասցէն Վարանցովսկայա Նաբերեժնայա, № 4, ՎԵՐԻՆ ՅԱՐԿՈՒՄ:

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, որ ուսուցչուհու ՎԿԱՅԱԿԱՆ ունի, ՆՈՐ է եկել ՓԱՐԻԶԻՑ և հիմնաւորապէս իմանում է ՌՈՒՍԵՐԷՆ, ՖՐԱՆՍԻԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ԻՏԱԼԵՐԷՆ լեզուները, նոյնպէս ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ և ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ. փնտռում է ԴԱՍԵՐ կամ վարժուհու ՊԱՇՏՕՆ: Հասցէն. Աստամանսկայա փողոց, ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ՏՈՒՆ, առաջին յարկում Սեմինարիայի հանդէպ, Բրօդսկու բնակարանում:

5—6

Եղբայրք Բարդուղիմէոս, Լևոն և Մամիկոն Տէր-Պօղոսեան Հասան-Ջալալեանցները, ցաւօք սրտի յայտնելով իւրեանց մօր Հեղինէի մահը, բարեկամներին և ծանօթներին խնդրում են շնորհ բերել հանգուցելոյ յուղարկաւորութեան հանդիսին, որ լինելու է ամսոյս 14-ին, հինգշաբթի օրը, առաւօտեան $9^{1}/_{2}$ ժամին, սեփական տանից № 23 (Պօկրօվսկի կազարմի մօտ Հաւլաբարում) սուրբ Կարապետի եկեղեցին և անտի Խօջի վանքի հանգստարան:

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ, որ աւարտել է իւր ուսումն Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ օրիորդաց ԳԻՄՆԱԶԻԱՆԵՐԻՑ մինի մէջ, ցանկանում է վարժուհու պաշտօն ստանալ Կովկասի ՀԱՅՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ: Պայմանները խնդրում ուղարկել հետևեալ հասցէի. С. Петербургъ, Новая улица, домъ № 14 кв. № 10 Хр. Ив, Іоану.

4—5